

a. 9165/16

A HADIGONDOZÓK TEENDŐI

A pozsonyi városi hadigondozó bizottság
1917. évi június hó 26-án tartott értekezleten előadta:

DR. FINKEY FERENC

egyetemi tanár,

a Pozsony városi hadigondozó bizottság elnöke.

POZSONY

Fingermayer Károly könyvnyomtató intézetéből

1917

Amint egy nagy vihar után, amely fákat tördelt, épületeket döntött romba, emberi és állati életet pusztított, avagy egy tűzvész, víz-áradás után, amikor a pusztítás, a rombolás szelleme végig sepert a földön s a féket vesztett természeti erők rombolása a legszebb emberi alkotásokat semmisítette meg, amint az ily elemi csapások elmúltával, bármennyire lehagolt, megrémített és elkeserített az benünket, — akik e csapást és veszedelmet átél-
ni voltunk kénytelenek — újból megindul az alkotó emberi munka, eltakarítjuk a romokat, eltüntetjük a dulás és pusztítás nyomait, új növényzetet ültetünk a kitépettek helyére, a lerombolt házakat újból felépítjük, sőt az eddiginél szebbre, erősebbre igyekszünk átvarázsolni . . . úgy vagyunk vagy úgy szeretnénk lenni ma a háború, a korunkat, a mi társadalmunkat ért legnagyobb csapás, a még mindig dúló emberirtás pusztításaival szemben. A mai európai generációknak, melyek eddigelé jóformán csak történeti munkákból vagy regényektől ismerték a háboru borzalmaát, valóban fogalmuk sem volt, hogy az elemi csapásoknál még rémségesebbek is vannak, azok, amiket emberi ész és kéz, a hatalmi örjöngésbe esett telhetetlen és irigy imperialisztikus politika s az emberi élet minél biztosabb és tömegesebb kipusztítására kieszelt modern harcieszközök és gépek okoznak.

Ma már, három évi közvetlen tapasztalat után, mindnyájan tudjuk, hogy az emberi irigység, féltékenység és hatalmi vágy okozta háboru a legnagyobb veszedelem és szerencsétlenség, ami az emberiséget sújthatja, de azt is látjuk és tapasztaljuk, hogy a gyűlölet és pusztítás szelleme mellett, amelyek megszállták elvakították a legműveltebb nyugati államok egyes vezető politikusait s lassanként megmértelyezték és elvakították főként az angol és francia társadalom nagy többségét, erőre kapott és új intézményeket teremt az emberi jó tulajdonságok legnemesebbje, az erények koronája, az emborszeretet is.

Még be sem fejeződött az összes eddigiek-nél nagyobbarányu világháboru, még csak érezzük és „óhajtva sejtjük”, hogy talán már mégis csak a vége felé közeledünk s máris megindult a nagyszabásu mentési és építési munka a háboru okozta bajoknak, szenvedéseknek orvoslására, enyhítésére. Az emberiségnek másik, jobbik csoportja, mely a csendes munkát, az alkotást vallja vezérelvéül, mely az irgalmas Szamaritánus példázatát megérti és követni akarja, ezek a jobb lelkek minde-nütt s ime nálunk is megkezdték a háboru okozta sebek gyógyítását, legelsőben is a legérzékenyebb veszteség: a háboru folytán szerencsétlenné vált embertársaink s a szét-zagगतott családok talpraállítását.

Ennek az új építő munkának, ennek a leg-nemesebb ember- és családmentési ak-ciónak egyik legszebb és legszükségesebb haj-tása a hadigondozási ügy.

Miben áll a hadigondozás?

A háboru emberáldozatainak és pedig szabatosan csoportosítva

a) a hadirokkantaknak és családtagjaik-nak,

b) a hadi özvegyeknek és

c) a hadiárváknak

felkarolásában, anyagi és erkölcsi támogatás, gondozás alá vételében. Elméleti és eszményi szempontból véve a hadigondozás is, mint általában a szerencsétlen sorban levők, az elhagyottak gyámolítása, a legmagasztosabb vallási és erkölcsi parancsnak, a felebaráti szeretetnek a gyakorlása, gyakorlatilag, jogászai műnyelven pedig a háboru által közvetlenül sújtott polgártársaink iránti állampolgári és társadalmi kötelességeinknek a teljesítése.

Ezt a gondolatot kifejezetten magáévá teszi, mintegy szentesíti a hadigondozási ügy szervezetéről kiadott 1917. évi 906. számú miniszterelnöki rendelet, melyneknek első §-a így szól: „^A hadirokkantaknak és családjuknak, továbbá a harctéren elesett vagy a hadiszolgálatban (hadifogságban) szerzett sérülés, betegség vagy hadifáradalmak következtében elhalt egyének özvegyének és árváinak gondozása nemzeti feladat, melyet az állam az önkormányzati hatóságoknak és a társadalomnak közreműködésével teljesít.”

A hadigondozásban való részvétel tehát nemcsak erény, nemcsak vallási és erkölcsi parancs, de állampolgári és társadalmi kötelesség is mindenkire, aki oly helyzetben és állapotban van, hogy legalább egy hadiárvát, hadiözvegyet vagy hadirokkantat tanácsal és tettel támogatni képes. Az állam maga is a legjobb példával igyekszik előljárni e téren. Így máris segíyezi anyagilag mindhárom kategóriáját a háború áldozatainak. (1915. évi XVI. t. c. 7. §.)

Legujabban, az 1917 június 8-án kelt 2000. számú miniszterelnöki rendelet különös nevelési segítséget is állapított meg azoknak a hadiárváknak és hadirokkantak gyermekeinek, akik középfoku vagy felsőbb iskolákban akarják folytatni tanulmányaikat. További feladata lesz még az államnak a rokkantak

és hadiözvegyek részére állandó nyugdíj megállapítása, a hadiárvák részére rendes neveltetésről és elhelyezésükről gondoskodás. Az 1917/18. évi indemnitási törvény (1917: IX. törvénycikk) 7. §-a a hadiárvák és a hadirokkantak gyermekeinek neveltetésével és gyógyításával felmerült költségek fedezésére újabb 1.500.000 koronát engedélyez az Országos Hadigondozó Hivatal kezelése alatt álló „Hadiárva-alap” részére.

Ezen anyagi jellegű gondoskodás mellett azonban nem kisebb jelentőségű lesz az erkölcsi támogatás és gondozás, amit maga az állam mint ilyen nem nyújthat s amire nézve az egyesekhez, a társadalom jobb sorsban lévő tagjaihoz fordult. Ma egy általános állampolgári háborús kötelesség, hogy minden intelligens férfi vagy úrhölgy, akit a háború közvetlenül nem sújtott, vállalja el egy hadiárvának, egy hadiözvegynek, vagy egy rokkantnak a „tanácsal s tettel” való támogatását, ügyesbajos dolgainak szeretetteljes elintézését vagy abban való útbaigazítást.

Tőlünk, az egyesektől, mint állampolgártól és a társadalom tagjaitól nem pénzbeli gyámolítást kér és vár az állam; az u. u. hadigondozó, és pedig az árva mellett kirendelt pártfogó és az özvegy vagy rokkant mellé állított tanácsadó feladata és szerepe nem az, hogy anyagi támogatásban részesítse a gondozása alá adókat, hanem, ami ennél még fontosabb vagy legalább is azzal egyenlő jelentőségű, hogy személyes érintkezésbe lépjen az illetővel és barátságos közvetlen érintkezés által igyekezzék az illetőnek segítségére, szolgálatára lenni, ha bármi tekintetben útbaigazításra, tanácsra, utánjárásra van szüksége.

A hadigondozó feladata tehát ugyanaz, ami az eddigi patronázs-egyesületekben vagy a fiataloknak bíróságai mellett működő párt-

fogóké volt. A hadigondozói tisztséget sem lehet megváltani egy pár korona tagsági díjjal, ennek a tisztnak az elvállalása nem azt a, szintén nemes és dicséretes áldozatkészséget, a jó-tékonykodást jelenti, hanem a tevékeny személyes fáradozást egy árva, egy özvegy vagy egy rokkant gyámolítása tekintetében. Egy jó szó, egy vigasztaló látogatás, egy rövid hátorító, buzdító beszélgetés többet ér és jobban megfelel a gondozói munkának, mint bármiféle anyagi segítség. Világért sem akarom ezzel lekicsinyelni vagy épen kárhozhatóni azt, hogy a hadigondozó esetleg ezt a nemes áldozatkészséget is gyakorolja, hiszen a hadijótekonyság terén ily alakban is még mindig szükségünk van a Maecenasokra, a jó szivekre, akik egy-egy könnyet ily úton is igyekeznek letörölni a sírók szemeiről, de egészben véve a hadigondozó tiszte főként mégis az u. n. patronázskodásban, a személyes gyámolítás, a lelki és erkölcsi jó irányú befolyás gyakorlásában áll.

Épen azért, mert a hadigondozási akció sikere így alapjában véve azon fog megfordulni, akadnak-e elegendő számmal az ily patronázmunkára szívesen vállalkozó és azt lelkiismeretesen betöltő hölgyek és urak, megvalósítható-e hát az említett miniszteri rendeletnek az a szép alapgondolata, hogy az állami és hatósági támogatáson kívül minden hadiárva, hadiözvegy és hadirokkant oldala mellett egy pártfogó vagy tanácsadó legyen odaállítva, aki az árvának atyja helyett atyja vagy anyja, az özvegynek, a rokkantnak, az egy családban tartozóknak személynél jó barátja, vigasztalója, gyámolítója legyen, hogy ez a szépen elképzelt társadalmi tevékenység jól induljon meg és el ne akadjon s meg ne lankadjon, ezért gondoskodik a rendelet az egész hadigondozási ügy országos szervezetéről. Megállapítja az az egész országban azokat a szervezetet, hatóságokat, testületeket, melyek ezen a téren a

szükséges feladatokat teljesíteni kötelesek s részletesen leírja a hadigondozók, a különböző „hadigondozó bizottságok” teendőit is.

Jelen alkalommal, amidőn csupán a hadigondozók teendőiről óhajtanék kissé közelebb-ről beszélni, nem térhetek ki bővebben a hadigondozási ügy egész szervezetének, még kevésebbé a hadigondozó intézeteknek (kórházak, rokkant iskolák, árvaházak) ismertetésére, csupán azt vázolom egy pár szóval, mely hatóságok és testületek azok, melyek ezen a téren működésre hivatottak, mikor melyikhez lehet és kell tehát fordulni a hadigondozónak.

Az egész hadigondozó ügy élén az Országos Hadigondozó Hivatal áll Budapesten, melynek elnöke ez idő szerint Teleky Pál gróf. (Hivatali helyiség: VI. Vilmos császár út 37.) Ez a legfelső hatóság dönt végérvényesen az összes hadirokkantak, hadiözvegyek és árvák ügyeiben, ha ezeket az alsóbb hatóságok vagy testületek hozzá felterjesztik. Ez állapítja meg véglegesen a különböző segélyeket, nevelési járulékokat, ez intézkedik a szükséges új hadigondozási intézetek (kórházak, rokkant iskolák, telepek, műhelyek, árvaházak stb.) létesítése iránt. Ezen legfőbb szerv mellett áll mint tanácsadó testület az Országos Hadigondozó Tanács, mely a hadigondozási ügy fejlesztése, elővitelése érdekében szükséges javaslatokat, véleményeket dolgozza ki és terjeszti az Országos Hadigondozó Hivatal elé.

A vidéken középfokú szervek gyanánt a törvényhatósági hadigondozó bizottságok és az árvaszékek vannak hivatva intézni a hadigondozási ügyet. Minden vármegye székhelyén s minden törvényhatósági jogú városban, így Pozsonyban is, külön törvényhatósági hadigondozó bizottságot kell alakítani, mely gondoskodik arról, hogy a törvényhatóság egész területén a hadigondozás helye-

sen és egységesen legyen kezelve. Ez a bizottság, melynek elnöke a főispán, egy közbülső szerv az Országos Hadigondozó Hivatal és a városi és járási hadigondozó bizottságok között. A városi hadigondozó bizottság ehhez köteles fordulni minden olyan kérdésben, amit maga elintézni nem tud, s voltaképen minden nevezetesebb lépésnél, amit valamely hadirokkant, özvegy vagy árva elhelyezése, ellátása, neveltetése érdekében tenni kell, ez a bizottság intézkedik; a városi vagy járási bizottságok csak javaslatokat tesznek neki vagy felterjesztéseket intéznek hozzá. (Az 1917. évi 900. sz. M. E. rendelet 15. §-a). Ugyaníly közbülső fórum lesz a hadigondozás terén az árvákra vonatkozólag az árvaszék. Ez rendel ki ugyanis az egyes rokkantak, árvák és özvegyek mellé az egyes pártfogókat és tanácsadókat s ez ellenőrzi működésüket közvetlenül s ez mentheti fel tiszttől azt a hadigondozót, akinek működése nem megfelelő. (Lásd az 1917. évi 900. sz. M. E. rendelet 9—11. §§.)

A hadigondozási ügy alsó, de gyakorlatilag legnevezetesebb szervei végül a városi, illetőleg községi és járási hadigondozó bizottságok, melyek valamely város, község vagy járás területén működő összes hadigondozók testületei. Ezek az első fokúlag eljáró bizottságok voltaképen nem hatóságok, semmiféle hatósági jogot nem gyakorolnak, hanem egyszerű autonóm egyesületek, melyek a megalakulás után csupán értekezleteket tartanak avégett, hogy a város vagy község területén működő egyes hadigondozók egymással közölhessék tapasztalataikat, megbeszéljék a közös fellépést igénylő ügyeket, ajánlatokat, javaslatokat tegyenek a törvényhatósági hadigondozó bizottságnak az egyes gondozás alá vett személyek jövője, valamely konkrét ügyének elintézése céljából. Ezenkívül főfeladata a városi hadigondozó bizottság-

nak a gondczandók névjegyzékének első összeállítására és azután annak állandó kiegészítése. Ha tehát bármely tagja a bizottságnak tudomást szerez arról, hogy a városban oly egyének vannak, akiknek pártfogóra vagy tanácsadóra van szükségük, ezt bejelentik a bizottságnak, a bizottság aztán a legközelebbi értekezleten, időközileg pedig esetleg az elnök útján az árvaszékhez fordul a pártfogó vagy tanácsadó kirendelése végett.

Mik már most az egyes hadigondozók, t. i. az úgynevezett pártfogók és tanácsadók teendői, jogai és kötelességei, erre nézve a hivatkozott rendelet alapján a következőket adhatom elő.

I. A pártfogó teendői.

A miniszteri rendelet a hadigondozóknak két csoportját különbözteti meg: 1. a pártfogókat, akik a hadiárvaik mellé és 2. a tanácsadókat, akik a hadirokkantak vagy a hadiözvegyek mellé vannak kirendelve. Pártfogó alatt tehát mindig csak olyan hadigondozót kell érteni, aki valamilyen hadiárva gyámolítására lett kirendelve az árvaszék által.

A pártfogó teendőit, jogait és kötelességeit a rendelet általánosságban is és részletesen is előírja. Jó lesz tehát minden pártfogónak betű szerint ismernie a rendelet idevonatkozó szakaszait, hogy nehézségek esetében első sorban abból indulhasson el kételyei eloszlátásánál.

A rendelet 3. §-ának első bekezdése értelmében:

„A hadiárva pártfogójának általában az a feladata, hogy pártfogoltja személyi és anyagi viszonyait figyelemmel kísérje, sorsát egyéni körülményeinek leginkább megfelelő módon biztosítsa s javát minden irányban előmozdítsa. Állandóan örködik a gondjaira bízott

árva elhelyezése, testi-lelki jóléte, betegség esetében orvosi gyógykezelése, valamint nevelése felett. A pártfogó a gyámot a hadiárva érdekeinek előmozdításában támogatja, működését megkönnyíteni és kiegészíteni igyekszik s vele lehetőleg egyetértve jár el. Nézeteltérés esetében vagy ha a gyám működése ellen kifogása van, az árvaszék beavatkozását kéri.”

A pártfogó szerepe eszerint általában megfelel a szülő, illetőleg gyám szerepének. Ezeket a személyeket kell neki pótolnia, illetőleg ha a gyermeknek külön gyámja van, ennek a működését kiegészíteni és elősegíteni. A pártfogó kirendelése ugyanis nem szünteti meg és nem teszi feleslegessé a gyám működését. Viszont, ha a gyám vagy az árvának más törvényes képviselője, pl. nagybátyja, sógora, alkalmasnak látszik a pártfogói tisztre, ez is kirendelhető pártfogóvá. Ily esetben tehát a két szerepet, a gyámét és a pártfogóét ugyanaz a személy fogja betölteni, ami nyilván mutatja a két szerepnek lényegében azonosságát. Viszont, ha a két szerepre külön személyeket rendelt is ki az árvaszék, a legkívánatosabb megoldás az lesz, ha ezek kezefogva, a lehető legbarátságosabb egyetértéssel vezetik az árva sorsát. Ha mégis nézeteltérés merülne fel a gyám és a pártfogó között az árva neveltetésének valamely kérdésében, vagy ha a pártfogó, aki talán nagyobb intelligenciával bír, mint a gyám, az utóbbinak a működése ellen kifogást akarna emelni, ily esetekben az árvaszékhez kell fordulni vagy előbb még a hadigondozó bizottság értekezletében megbeszélni a vitás kérdést s csak ha itt sem lehetne más megoldást találni, kell egyenesen az árvaszék beavatkozását kérni. (L. a M. E. rendelet 6., 9—11. §-ait.)

Mit kell tennie a pártfogónak az egyes esetekben, ha tisztét lelkiismeretesen be akarja tölteni, ezt részletesen leírni vagy elmondani

alig lehetséges. A miniszteri rendelet ugyan hat pontban összefoglalja azokat a különös tennivalókat, amik előreláthatólag a legtöbb esetben fel fognak merülni s előírja, miként járjon el ily esetekben a pártfogó, azonban ezek csak a legfontosabb kérdésekben tájékoztatják a pártfogót, ezeken kívül azonban bizonyára sok kérdés fog előjönni mindenik pártfogó gyakorlatában, amelyekre nem talál útmutatást a rendelet szövegében. Ezekre nézve egyelőre csak azt ajánlom zsinórmértékül, illetőleg útmutatásul, hogy a pártfogó, mihelyt oly kérdéssel áll szemben, melyre nézve maga sincs tisztában, mit kell vagy mit lehet tennie, hozza az ügyet a legközelebbi hadigondozói értekezlet elé s ott bizonyára a kifejlődő eszmecsere alapján megtalálja a helyes megoldást. Ma, mikor ezek az új intézmények épen a kialakulás stádiumában vannak, előre mindent részletesen és kimerítően leírni, szabályozni képtelenség. A hadigondozók teendőire nézve azért az alábbiakban, én sem fogok teljes és biztos útmutatást nyújtani, csupán a legfontosabb és leggyakoribb eshetőségekre adom elő a rendelet intézkedéseit és a saját megjegyzéseimet. A végleges és biztos útmutatást az élet, a legközelebbi hónapok gyakorlata fogja kiérőlni a legtöbb kérdésben, ha majd a pártfogók tényleg megkezdik működésüket.

A miniszteri rendelet 3. §-ának második bekezdésében felsorolt útmutatások betű szerint a következők:

1. Ha a hadiárvának anyja sincs, vagy ha a hadiárva elhelyezésének szüksége egyéb okból áll be, igyekezzék a pártfogó a rokonoknál, a szülők jóbarátainál vagy olyanoknál, akikhez az árvát már korábbi időktől a szoros személyi viszony szálaí fűzik, ezek hijján pedig más megbízható családnál a hadiárva számára lehetőleg a szülők korábbi lakhelyén elhelyezést találni.

2. Azt a hadiárvát, aki az 1. pont szerint nem helyezhető el, igyekezzék a pártfogó megfelelő gyermekvédelmi intézménybe (állami gyermekmenhely, Gyermekvédő Liga, más gyermekvédő egyesület, árvaláz stb.) felvételni. Esetleg forduljon pártfogoltjának elhelyezése céljából a törvényhatósági hadigondozó bizottsághoz.

3. A pártfogónak arra kell törekednie, hogy a hadiárva, amennyiben a szükséges szellemi és erkölcsi tulajdonságokkal rendelkezik, ugyanabban a nevelésben részesüljön, mely osztályrésze lett volna, ha atyja életben marad. Ha ez a hadiárva vagyonának jövedelméből, állami ellátásból nem biztosítható vagy ha a gyermek egészen kiváló tehetségű és szorgalmu s így magasabb iskoláztatása indokolt, akkor igyekezzék számára ösztöndíjat vagy megfelelő internatusi elhelyezést biztosítani. Esetleg forduljon a gyermek hajlamainak és végzett iskoláinak közlése mellett a törvényhatósági hadigondozó bizottsághoz.

4. Ha a hadiárva állapota valamely gyógypedagógiai vagy más gyógyintézetben (szanatórium, kórház, vakok, siketnémák vagy gyengeelméjük intézete stb.) való elhelyezést tesz szükségessé, úgy a pártfogó igyekezzék a gyermeket megfelelő intézetbe felvételni. Esetleg tegyen jelentést a gyermek állapotának ismertetése mellett a törvényhatósági hadigondozó bizottságnak.

5. Ha a hadiárva az államtól kijáró ellátást egyáltalán nem vagy nem az őt megillető mértékben kapja, a pártfogó az illetékes hatósághoz fordul. Avégből, hogy a hadiárvát megillető állami ellátásról könnyen és pontosan tájékozódhassék, minden pártfogó kirendelésekor az árvaszéktől ismertető fiúzetet kap, mellyel az Országos Hadigondozó Hivatal látja el az árvaszékeket.

6. Ha a hadiárva földműveléssel foglalkozik és mezőgazdasági ingatlant óhajt szerezni vagy haszonbérbe venni, a hadipártfogó őt ebben a törekvésében támogatja, feltéve, hogy a szükséges anyagi és egyéb feltételek erre nézve megvannak és ez a hadiárva sorsának biztosítása érdekében kívánatos. Szükség esetében a törvényhatósági hadigondozó bizottsághoz fordul.

Miként az imént említettem, a rendelet eme hat pontjában felsorolt eshetőségek pontosan és biztosan tájékoztatják ugyan a pártfogót, hogy miként járjon el, ha a felsorolt esetek valamelyike áll elő, azonban ezek az eshetőségek semmiképen nem tekinthetők kimerítőeknek. A gyakorlatban bizonyára igen sok és aránylag nehéz eshetőség fog még előadódni, amelyekre nézve nincs meg az irott utasítás. Ilyen esetben a pártfogó legjobb tudása és belátása szerint járjon el s döntő szempontnak mindig azt tartsa maga előtt, amit általánosságban maga a rendelet is előírt s fentebb szintén már kiemeltem, hogy mindig úgy eslekedjék, hogy a gondjára bízott árvának a sorsa minél jobban és a gyermek viszonyainak megfelelően biztosítva legyen. Nézetem szerint egy pártfogónak, mikor a megbízatást megkapja, a következőket kell átgondolnia, illetőleg a következő program szerint kezdeni meg munkáját:

Mindenekelőtt jőjjön tisztába a gyermek testi, szellemi és erkölcsi állapotával. Mintegy készítsen a maga számára a gyermekről egy ún. környezettanulmányt. Vegyen egy kis naplót s állapítsa meg és jegyezze fel magának a gyermek életviszonyainak minden irányú adatait. Mikor és hol s milyen vallásban született; illetőleg szülei mily vallásúak? Külön megállapítandók szüleinek adatai. Hol laktak vagy hol lakik az anya, mivel foglalkozott az atya, jelenleg hol lakik, miből él

az anya? Milyen a gyermek értelmi fejlettsége, járt-e iskolába, milyen képességei vagy különös hajlama: vannak, milyen életpályára szánták a szülei? Milyenek a vagyoni viszonyai? Milyen pálya lenne reá, társadalmi helyzetének s képességeinek figyelembevételével a legkívánatosabb és legbizosabban célravezető? A teendő lépések most már attól fognak függeni, milyen gyerekekről van szó? Itt mindenekelőtt két szempontot tartson mindig szem előtt a pártfogó:

a) Ha a gyermek beteges vagy éppen valami szervi bajban szenved, avagy gyengeelméjű, ez esetben igyekezzék a pártfogó a gyermeket orvosi vagy gyógyintézeti kezeléshez juttatni, ha pedig egyenesen intézeti elhelyezésre van szüksége a fentebbi 4. pont értelmében járjon el.

b) Ha a gyermek testileg és lelkileg egészséges, ebben az esetben ismét az az előzetes kérdés, milyen elhelyezést és nevelést kíván a gyermek családi származása, értelmisége és vagyoni helyzete? Ha egyszerű földműves, napszámos vagy iparos gyerekekről van szó, akit szülei ugyanily pályákra kívántak felnevelni, s a gyermeknek nincsenek kiválóbb szellemi képességei, ez esetben igyekezzék a pártfogó a gyermeket úgy elhelyezni és nevelésének oly irányt szabni, hogy ezt a természetes élethivatását elérhesse. Hazánk, mint folyton hirdetjük, földművelő ország, szükséges tehát, hogy azok a gyermekek, kiknek szülei földműveléssel, általában mezőgazdasággal foglalkoztak, maradjanak ezen a pályán és csak a kiválóbb szellemi képességgel bírók lépjenek magasabb értelmiségi pályákra. Ezt célozza a rendelet idézett 5. pontja.

Az értelmiséghez tartozó osztályok, hivatalnokok, tisztviselők, kereskedők gyermekei általában abban a neveltetésben részesítendőek, amiben részük lett volna, ha atyjuk életben

marad, azonban emellett mindenesetre fontos szempont lesz azt a sokszor hangoztatott helyes elvet is szem előtt tartanunk, hogy igyekezzünk az értelmiségi osztályok gyermekeit is a közgazdasági pályákra is terelni, tehát ne minden áron a gimnáziumokat tömjük tele, hanem az ipari és kereskedelmi szakiskolákat, reáliskolákat, katonai iskolákat is egyenlő szeretettel ajánljuk a gyermekek figyelmébe, illetőleg igyekezzünk az anya, a gyám vagy az árvaszék segítségével erre a pályára is minél több árvagyermeket juttatni. Magasabb fokú iskolákba, különösen lateiner életpályákra pedig csak a valóban kiváló tehetségű és szorgalmú gyermekeket bocsássuk. Bizonyára méltóztattak valamennyien olvasni a napokban megjelent kimutatást a hadiárvák létszámáról. Az Országos Hadigendozó Hivatal kimutatása szerint 1917. március 31-én 97.972, tehát kevés híjján 100000 volt a hadiárváink létszáma. Egy igen tekintélyes százalékról van tehát szó a jövő nemzedéknek, ezek helyes irányítása, okos felnevelése eszerint nagyfontosságú nemzeti kérdés, amit minden ideális szempont mellett egyuttal reális számítással és gyakorlati érzékkel kell megoldani. Reális követelmény pedig hazánkban, hogy ne szaporítsuk feleslegesen, illetve mesterségesen a szellemű proletárságot, hanem a tehetséges elemeket is minél inkább a közgazdasági pályák felé irányítsuk, amely pályáktól függ első sorban hazánk gazdasági felvirágoztatása és jövője.

Ami az árvák elhelyezését illeti, erre nézve ugyanez a statisztikai kimutatás máris megnyugtató képet nyújt. Az árvák túlnyomó részét: 98.7 százalékát sikerült eddigelé is családokhoz elhelyezni. Szerencsére az árvák nagyrésze csak atyátlan árva, így legtöbbször még anyjuknál maradhat (94.22%), más hozzátartozóknál, rokonoknál, gyámoknál és ne-

velő családoknál is legtöbb helyen sikerül az árvákat családi körbe juttatni, ami nevelésükre, fejlődésükre bizcnyára a legüdvösebb. Intézetekbe, jótékony egyesületek menhelyeibe alig 2 százalékra jut a gyermekeknek. Ezt kell tehát nekünk is szem előtt tartanunk. A pártfogó igyekezzék első sorban jó családi elhelyezést biztosítani az árvának, amit az idézett 1. pont is kíván és csak ha ilyen egyáltalán nem kínálkozik vagy ha a gyermek rossz természetű, züllésre hajlammal bír, ily esetben juttassa őt az árvaházba, illetőleg a 2. pontban említett valamely más intézetbe.

A további fontos teendője aztán a pártfogónak, hogy a gyermek fejlődését állandóan gondosan figyelje és szellemi és erkölcsi fejlődését jó irányban befolyásolja. Ez nem azt teszi, hogy a gyermeket mindennap meglátogassa, ez esetleg nemcsak neki magának teher, de a gyermekre is zaklató lehet, ha az illető jó elhelyezésen van, hanem azt, hogy állandóan érdeklődjék a gyermek ügyei iránt, rendszeresen, pl. minden vasárnap vagy legalább kéthetenként látogassa meg vagy hívja magához, hogy a gyermek tudja és érezze, hogy pártfogója neki igazán jóakarója, akihez bizalommal, sőt vágyódással fordulhasson bármikor és bármily ügyében.

Ha pedig maga a pártfogó a gyermek sorsának intézésénél valamely fontosabb kérdésben nem tudna vagy magában nem merne határozni, első sorban hozza elő az ügyet a legközelebbi hadigondozói értekezleten, esetleg jelentse ezt be a célból az elnöknek vagy pedig forduljon a törvényhatósági hadigondozó bizottsághoz, amely a legtöbb kérdésben úgyis a döntő fórum. Így a középiskolába vagy felső oktatási intézetbe törekvő árvák neveltetési segítségének megadását is az említett legújabb rendelet értelmében a törvényhatósági hadigondozó bizottság véleményezi, az ez iránti

kérvényt is ehhez a bizottsághoz kell benyújtani.

Lássuk most a tanácsadó teendőit közelebbről.

II A tanácsadó teendői.

Tanácsadó nevet visel a rendelet 2. §-a értelmében az a hadigondozó, aki valamely hadirokkant s ennek a családja vagy valamely hadiözvegy mellé lett kirendelve.

A tanácsadó teendőit a miniszteri rendelet szintén részletesen előírja és pedig először szintén elvi általánosságban, azután pedig tizenegy pontba foglalva a különös tennivalóit is. Egészben véve a tanácsadó teendői is hasonlatosak a pártfogóéhoz, az eltéréseket csupán az a különbség okozza, hogy itt nem gyermekek, hanem felnőttek gondozásáról van szó. Amennyiben pedig a rokkantnak vagy a hadiözvegynak gyermekei is vannak, a tanácsadó ténylegesen egyszersmind a pártfogó teendőit is teljesíteni fogja az ily gyermekekkel szemben.

A rendelet 4. §-ának első bekezdése szerint: „A tanácsadónak általában az a feladata, hogy a hadirokkantat és családját, valamint a hadiözvegycet tanácsal ellássa, ügyeiben közbenjárjon, sorsának lehető javítására állandóan gondja legyen.” Tekintve, hogy a rokkant és az özvegy felnőtt, nagykorú személyek, a melléjük kirendelt tanácsadó voltaképpen csak azt a szerepet van hivatva betölteni, amit egy beteg vagy nehezebb sorsban levő férfi vagy egy özvegyen maradt nő mellett a család jó barátja szokott betölteni. A tanácsadó tehát általában arra törekedjék, hogy ezt az önzetlen jó barátira háruló erkölcsi támogatást nyújtsa a rokkantnak vagy az özvegynak. Vigasztalja, bátorítsa, tanácsolja őket, ha valahán fennakadnak, igyekezzék segíteni

rajtuk s minden tőle telhető módon elősegíteni sorsuk jobbra fordultát.

Miket tegyen, hogyan járjon el a tanácsadó az egyes felmerült különös esetekben, ez iránt a rendelet 4. §-nak második bekezdése a következőket tartalmazza:

1. Ha a hadirokkant utókezelésben nem részesült és valószínűnek látszik, hogy az sikerrel járna, igyekezzék őt rábeszélni, hogy magát utókezelésnek vesse alá. Ha a hadirokkant hajlandó magát utókezelésnek alávetni, a sérülés vagy betegség nemének megjelölése mellett gondozottjának valamely utókezelő gyógyintézetbe vagy különleges kórházba való behívása céljából közvetlenül az Országos Hadigondozó Hivatalhoz fordul.

2. Ha a hadirokkant a szükséges művégtagot vagy más orthopaediai segédeszközt nem kapta meg, ezt az Országos Hadigondozó Hivatalnak bejelenti.

3. Ha a hadirokkant állapota utókezeléssel ugyan már nem javítható, de keresetképesége gyakorlati oktatás útján még fokozható, igyekezzék őt rábeszélni, hogy tanulásra vállalkozzék. Ha vállalkozik, ezt az Országos Hadigondozó Hivatalnak rokkantiskolába való behívása végett annak közlése mellett jelenti be, hogy az illető minő foglalkozásra érez hajlandóságot és körülményei milyen foglalkozást tesznek indokolttá.

4. Ha a hadirokkant állapota intézeti vagy olyan szakszerű kezelést, illetve ápolást igényel, melyben lakóhelyén nem részesíthető, ha környezetét vagy annak megélhetését veszélyezteti vagy ha lakóhelyén elzúllásnak van kitéve, így ezt a körülmények részletes ismeretése mellett a hadirokkant megfelelő elhelyezése végett a törvényhatósági hadigondozó bizottságnak bejelenti.

5. Ha a hadirokkant vagy a hadiözvegy az államtól kijáró ellátását nem vagy nem az

őt megillető mértékben kapja, a tanácsadó az illetékes hatósághoz fordul. Avégből, hogy a hadirokkantat és a hadiözvegyet megillető állami ellátásról könnyen és pontosan tájékozódhassék, minden tanácsadó kirendelésekor az árvaszéktől ismertető füzetet kap, mellyel az Országos Hadigondozó Hivatal látja el az árvaszéket.

6. Ha a hadirokkantnak, családjának vagy a hadiözvegynek megéihetése lakhelyén nehézségekbe ütközik, de háziipar, vagy otthoni munka szervezésének megvannak a helyi előfeltételei, akkor a gondozó az anyagbeszerzés, munkavezetés és értékesítés szervezése végett a legközelebbi ilyen jellegű intézményhez, ilyen nem léteben a törvényhatósági hadigondozó bizottsághoz fordul.

7. Ha a hadirokkant, ennek családja vagy a hadiözvegy lakóhelyén megfelelő kereset-
hez nem juthat és a tanácsadó sem tudja gondozottját valamely kereset-
hez juttatni, az illető pedig hajlamánál, valamint állapotánál fogva olyan kereseti telepre vagy műhelybe való, ahol nagyobb számban összegyűjtött hadirokkant, családtag és hadiözvegy számára munkát adnak, úgy ezt a körülmények részletes ismertetése mellett a törvényhatósági hadigondozó bizottságnak bejelenti, esetleg közvetlenül fordul a megfelelő hadigondozó intézményhez.

8. Ha a hadirokkant vagy a hadiözvegy ellátását, illetve nyugdíját megkapja, de dolgozni, foglalkozást vagy állást vállalni, rokkant házba, kereseti telepre vagy műhelybe menni nem akar, hanem koldul és a jóakarató rábeszélés erkölcsi eszközei kimerülnek, akkor a tanácsadó ezt, további intézkedés végett az illetékes főszolgabirónak (rendőrkapitánynak) bejelenti.

9. Ha a hadirokkant vagy hadiözvegy mezőgazdasági ingatlant óhajt szerezni vagy

haszenberbe venni, a tanácsadó őt ebben a törekvésében támogatja, feltéve, hogy a szükséges anyagi s egyéb feltételek erre nézve megvannak és ez a hadirokkant vagy hadiözvegy sorsának biztosítása érdekében kívánatos. Szükség esetében a törvényhatósági hadigondozó bizottsághoz fordul.

10. A tanácsadónak arra kell törekednie, hogy a hadirokkant gyermeke, amennyiben szükséges szellemi és erkölcsi tulajdonságokkal, bir, ugyanabban a nevelésben részesüljön, mely osztályrészolett volna, ha atyja megőrzi teljes munkaképességét. Ha ezt a hadirokkant vagyonának jövedelméből, állami ellátásából és keresetéből maga biztosítani nem tudja vagy ha a gyermek egészen kiváló tehetségű és szorgalmu s így magasabb iskoláztatása indokolt, akkor igyekszik számára ösztöndíjat vagy megfelelő internatusi elhelyezést biztosítani. Esetleg forduljon a gyermek hajlamainak és végzett iskoláinak közlése mellett a törvényhatósági hadigondozó bizottsághoz.

11. Ha a hadirokkant gyermekének állapota valamely gyógypedagógiai vagy más gyógyintézetben (szanatórium, kórház, vakok, siketnémák vagy gyengeelméjűek intézete stb.) való elhelyezést tesz szükségessé, úgy a tanácsadó igyekszik a gyermeket megfelelő intézetbe felvételni. Esetleg a gyermek állapotának ismertetése mellett a törvényhatósági hadigondozó bizottsághoz fordul.

A rendelet ezen eléggé részletes szabályai a legtöbb fontosabb kérdésben tájékoztatják a tanácsadót a különös teendői felől. Ha mégis olyan eset jön elő, amire nincs megfelelő utasítás és a tanácsadó maga nem tudna eligazodni az illető kérdésben, ő is csak azt tegye, amit ily esetre nézve a pártfogónak ajánlottam, t. i. hozza elő az ügyet a legközelebbi hadigondozó bizottsági értekezleten, vagy ha a kérdés véleménye szerint egyenesen a felsőbb

fórumok elé tartozik és az elintézés sürgősnek látszik, forduljon rögtön és egyenesen a törvényhatósági hadigondozó bizottsághoz vagy magához az Országos Hadigondozó Hivatalhoz, melyek minden ily kérdésre szívesen és gyorsan kötelesek válaszolni. Természetesen, hogy ezeket a felső fórumokat kiesiségekkel ne zaklassuk, ajánlatos lesz, ha csak lehet, előbb a magunk körében megpróbálni az ügy megoldását, de ha ez előre céltalannak mutatkozik, nincs semmi akadálya, hogy a tanácsadó közvetlenül maga irjon a törvényhatósági hadigondozó bizottság elnökének, a főispánnak vagy ha a bizottságnak szakbizottságai vannak, ezen szakbizottságok elnökének vagy magának az Országos Hadigondozó Hivatalnak. (Budapest, VI. Vilmos császár-út 37.)

Ami a teendők sorrendjét és mikéntjét illeti, ezt előre látni és megállapítani csakugyan lehetetlenség lenne. Mindenesetre különbség lesz, ha csupán egy nőtlen hadirokkantról vagy egy nős és gyermekes egyénről, tehát egy egész családról van szó. Épúgy különböző teendők várnak arra, aki egy egyedül álló özvegyet vagy egy gyermekekkel hátramaradt nőt kíván támogatni.

Magára a rokkantira nézve, legelőször annak festi baja, ennek orvosi utókezelése, művégtaggal ellátása, a művégtagok esetleges javítása iránt kell gondoskodni s ez irányban a rokkantat tanácsal ellátni. Ha pedig a rokkant állapota olyan, hogy intézetbe vagy szanatóriumba helyezendő, az ide való elhelyezés iránt kell tanácsot adni és a megfelelő elhelyezés módzatainak utánajárni. Magának az elhelyezésnek a terhe azonban ilyenkor nem a tanácsadóra hárul, ő csak a szükséges lépések felől tájékoztatja a rokkantat, illetőleg bejelenti az esetet a törvényhatósági hadigondozó bizottságnak, amely aztán megfelelően intézkedik.

Ha a rokkant testi állapota olyan, hogy munkát végezhet, ez esetben a munkával ellátás, a megfelelő foglalkoztatás felőli helyes és gyakorlatias tanácsadás lesz a legfontosabb feladat. Persze az esetek itt is százféle eljárást fognak megkívánni. A rendelet idézett pontjai (3. , 6—9) is több eshetőségre tájékoztatást nyújtanak, más esetekre nézve pedig a dolog természete fog eligazítani. Legfőbb törekvése legyen a tanácsadónak, hogy a rokkantban az önbizalmat, a munkakedvet keltse fel és fokozza, ami jóindulatú s magasabb intelligenciájú egyéneknél könnyű lesz. Kevésbé jó vagy épen rossz természetű, dologkerülő, züllésre hajlandó, esekélyebb műveltségű személyeknél már nehezebb munkát fog adni. De ilyenkor lesz éppen igazi nemes emberbaráti szerepe a tanácsadónak, meggyőzni a dologtalan, makacs vagy épen rossz hajlamú rokkantat a munka erkölcsi és gazdasági értékéről és hasznáról s megmenteni őt a lethargiától vagy az elzülléstől.

A rendelet 7. pontjában említett kereseti telepek és műhelyek, általában a különböző hadigondozó intézmények és intézetek (rokkantkórházak, rokkant-iskolák, rokkantak munkatelepei) ismertetése a törvényhatósági hadigondozó bizottságoknak s magának az Országos Hadigondozó Hivatalnak lesz a feladata. A tanácsadókat ez irányban kívánatos lesz biztos tájékoztatásokkal ellátni. A Pozsonyban f. é. júliusban tartandó Hadigondozó kiállítás jó alkalom lesz ilyen közvetlen tájékozódásra.

A rokkantakat, épúgy az özvegyeket, valamint az árvákat megillető állami segély mennyisége felől a tanácsadó, épúgy, mint a pártfogó, ismertető füzetet kap az árvaszéktől. Ügyelni kell majd az ily segélyekben esetleg beálló változásokra. Az új indemnitási törvény f. é. október 1-től kezdődőleg jelen-
tekenyen felemelte az eddigi segélyössze-

geket. A füzetben azért, ha nem a legújabb adatokat tartalmazná, a tanácsadó igazítsa ki majd az adatokat és a legújabb tételeket írja be. Különben erre nézve a segélyeket utalványozó városi t. b. főjegyző úr (Lederer, Városháza III. em.) is szíves lesz mindig felvilágosítással szolgálni. A tanácsadó ügyeljen azonban arra, hogy a gondozottaknak esetleges túlzott, talán jogosulatlan igényeit ne támogassa, sőt igyekezzék őket visszatartani az esetleges visszaélésektől, kétszeres vagy meg nem illető járulékok felvételétől, ami csak kellemetlenséget, esetleg épen bajt (visszatértés és büntetés) hozna úgylis az illetőre.

A hadigondozási akciónak egy igen egészséges részlete a rokkantaknak vagy a hadiözvegyeknek és hadiárváknak mezőgazdasági ingatlanhoz juttatása. Különösen, ha az illetők eddigelé is mezőgazdasági foglalkozásuk voltak, mindenképen kívánatos, hogy részükre, ha saját ingatlanuk nincs, közadakozásból vagy más forrásokból egy kis háznak és földnek a tulajdonát vagy haszonbérletét biztosítsuk. Ebben az ügyben a minisztérium 1917. évi május 19-én adott ki (1820/1917. M. E. szám alatt) egy külön rendeletet, mely a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák megélhetésének elősegítésére szánt ingatlanokra, az u. n. haditelkekre vonatkozó magánjogi szabályokat állapítja meg, elidegenítési, megterhelési tilalmakat, illetékedvezményeket stb. irván elő. Amennyiben valamelyik tanácsadónak gondozottja ily haditelekekhez akar jutni a tanácsadó kerítse elő ezt a rendeletet vagy ha ő maga nem járatos ilyesmiben, jelentse be az esetet a törvényhatósági hadigondozó bizottságnak.

Tájékoztatásul megemlítem még, hogy oly rokkant (vagy özvegy) részére, akire nézve viszonyainak és egyéniségének mérlegelése alapján kétségtelenül megállapítható, hogy

tanácsadóra nincs szüksége, annak kirendelése mellőzendő. (1917. évi 900. sz. M. E. rendelet 10. §. ut. bek.). Így a tisztekkel, azok özvegyeivel szemben, ha vagyoniilag is jó helyzetben vannak és ügyeik intézésére kellő tájékozottsággal és képességgel bírnak, felesleges és molsztálás lenne a tanácsadó kirendelése. Ha azonban ők maguk kifejezik a tanácsadó kiküldése iránti óhajukat, mindenesetre részükre is szívesen rendel az árvaszék tanácsadót, illetve gyermekük mellé pártfogót.

A hadiözvegyel szemben, ha gyermeke nincs, aránylag kevés dolga lesz a tanácsadónak. Bizonyára ily eset kevés is lesz. Főként szerényebb sorsú nővel szemben lesz mégis szükség tanácsadóra, akinek leginkább az özvegy segélye, nyugdíja vagy keresete tekintetében előforduló nehézségei elosztatása tekintetében lesznek teendői.

Leggyakoribb eset azonban a szegényebb sorsu gyermekes özvegyek támogatása lesz. Az e részben szükséges teendőket a pártfogó és a tanácsadó tekintetében megállapított szabályok összeolvasztásával lehet körvonaloznunk. Ily esetben a tanácsadó voltaképen egy család támasza s az ily tanácsadóra hárul majd a legnehezebb feladat. Az eljárás azonban ilyenkor is ugyanaz lesz, amit fentebb vázoltam. A tanácsadó megállapítja és egy naplóeskába feljegyzi a gondozandó özvegy és a gyermekek életviszonyaira, körülményeire vonatkozó összes adatokat. Megállapítja, mit kell az özvegy, mit egyik-másik gyermek érdekében első sorban tennie. Van-e lakásuk, van-e megélhetési módjuk, nem beteg-e valamelyikük, nem kell-e gyógyintézetbe helyezni valamelyiket stb. Azután tájékoztodik, a gyermekek értelmi és erkölesi képességei felöl. Milyen nevelésre van igényük s szükségük vagy milyen foglalkozásra alkalmasak s ehhez képest mit kell tenni egyik és másik gyermek sorsának

irányítása tekintetében. Az eshetőségek s az elintézési módokatai természetesen itt is ugyanazok lesznek, mint előbb már láttuk. Különös figyelmébe kell ajánlanom a tanácsadónak, hogy igyekezzék az ily nehéz sorsban levő özvegy iránt különös figyelemmel lenni s gyermekei sorsának helyes irányítása tekintetében őt az objektive helyes és gyakorlatias felfogásra bírni, netalán tévedései, túlzásai felől őt meggyőzni.

Ha mégis aztán ellentét állna elő a tanácsadó és a gondozása alá adott özvegy, vagy a pártfogó és a szülőtlen árva gyámja között, a hadigondozó igyekezzék alkalmazkodni a viszonyokhoz s lehetőleg meggyőzni az özvegyet vagy a gyámot fel fogása vagy óhaja helytelenségéről s ha a kiegyenlítés másként nem remélhető, jelentse be az ily esetet az árvaszéknek. Az árvaszék van hivatva mint gyámhatóság ilyen vítés és a gyermek jövőjére fontos kérdésekben dönteni. Épügy az árvaszék határoz a felett, ha valamely rokkant, hadiözvegy vagy valamely hadiárva törvényes képviselője vagy más hozzátartozója a hadigondozó működése ellen panaszt emelne az árvaszéknél és a hadigondozónak tiszttségétől felmentését kérné.

Tájékoztatásul, ha már ehhez a kényes ponthoz értem, megemlítem azt is, hogy az árvaszéknek joga van a hadigondozót, tehát ugy a pártfogót, mint a tanácsadót tisztétől bármikor hivatalból is felmenteni, ha a hadigondozó működését nem találja megfelelőnek. Ez ugyan bizonyára igen ritka eset lesz, sőt talán elő sem fog fordulni, hiszen, aki örként, jó szive sugallatából vállalkozott erre a nemes tisztre, alig tétélezhető fel, hogy a fentebb körvonalazott s aránylag igen kis fáradsággal járó teendőket nem megfelelően vagy egyáltalán nem akarná teljesíteni. Természetes azonban, hogyha valaki-

nek a körülményei úgy változtak meg, hogy bizonyos okból többé nem áldozhat szabad idejéből annyit, mint mikor a hadigondozói tiszt elvállalására jelentkezett, szabadságában áll e tisztéről le is mondani. Az ily lemondás szintén az árvaszékeknek jelentendő be s a rendelet 11. §-a világosan ki is jelenti, hogy a hadigondozót lemondása esetén nem lehet tiszte megtartására kényszeríteni.

Én bizon azonban abban, hogy ily esetek, amiket most legutóljára s csupán a teljesség kedvéért megemlítettem, nem fognak vagy csak igazán kivételesen bekövetkezni. A hadigondozói tisztség, mely ma még egészen új, sokak előtt szinte ismeretlen fogalom, s amely épen ezért sokaknak eleinte talán némi nehézségekkel fog járni, rövidesen annyira tisztelt és népszerű intézménnyé fogja kinőni magát, hogy alig képzelhető, hogy a magyar intelligens osztályok hölgyei és férfiai, akik a háboru közvetlen esapásai alól eddigelé szerencsésen megmenekedtek, ne vállalniák és ne tudnák kellő buzgalommal és sikerrel ellátni egy-egy hadirekkanat, egy özvegy, egy árva vagy egy szerencsétlen sorsra jutott család körül a pártfogói vagy tanácsadói tiszte. A kezdet nehézségeitől tehát itt sem szabad visszariadnunk s nem lenne szép dolog, ha valaki alapos ok nélkül, csak kényelmeskedésből kishitűen visszalépne, lemondana az önként vállalt tisztségtől. Ennek az új tisztségnek a helyes és eredményes betöltéséhez igazán nem szükséges egyéb, mint jó szív, emberszeretet és egy kis önzetlen fáradság. S ki ne hozná meg szívesen azt a kis áldozatot, azt az egy-két órát, amit alkalmilag gondozottjának szentel, ha tudja, hogy ezzel egy igazán megbecsülhetetlen szolgálatot teljesített a hazának, a társadalomnak s az emberiségnek.

Kezdjük el tehát az új nemes munkát, amire felajánltuk magunkat s teljesítsük oda-

adással, önbizalommal és szeretettel s ha mindenünk csak egyet is tényleg fel tudott segíteni a háboru szerencsétlen áldozatai közül, ha csak egynek a sorsát is jobbra tudta fordítani, egy biztos lépéssel vittük mindnyájan előre a nagy nemzetépítő munkát, melyben való tevékeny személyes részvétel a koronás királytól és felsőges nejétől, a hadigondozási ügy védőasszonyától kezdve, le a legkisebb falu birájáig ma mindnyájunknak legszentebb kötelességünket képezi.

*

I. melléklet.

Tájékoztatásul közlöm az új indemnítási törvény 6. §-ának rendelkezéseit, melyek a legénységi állományba tartozó elesettek és rokkantak árváinak havi segélyösszegeit 1917 október 1-től kezdődőleg jelentékenyen felemeik. Nevezetesen:

A háboru alatt vagy annak következtében elesett, eltnt vagy meghalt, a katonaságnál a legénység állományába tartozott magyar állampolgárok gyermekei részére a törvényszerű katonai ellátásokon felül, az 1915: XV. törvénycikk 7 §-ában megállapított föltételek és módozatok mellett és az ott megjelölt időtartamra engedélyezhető ideiglenes évi segélyek 1917. évi október hó 1-jétől kezdődő hatállyal a kövttkezőképp állapíttatnak meg:

a) évi 96 korona segély az elesettnek (eltüntnek, meghaltnak) minden törvényes vagy törvényesített atyátlan árvája részére, és pedig a fiárváknál a tizenhatodik, a leányárváknál a tizennegyedik életév betöltéséig;

b) egyenként évi 192 korona segély az elesettnek (eltüntnek, meghaltnak) törvényes vagy törvényesített szülötlen árvái részére, ha csak egy vagy két ilyen árva maradt hátra és egyenként évi 132 korona segély, ha kettőnél több ilyen árva maradt hátra, és pedig a fiár-

váknál a tizenhatodik, a leányárváknál a tizennegyedik életév betöltéséig;

c) évi 144 korona segély az elesettnek (eltűntnek, meghaltnak) minden házasságon kívül született árva részére abban az esetben, ha az elesettnek (eltűntnek, meghaltnak) özvegye, katonai özvegyi nyugdíjat és az 1915. évi XV. törvényeikk 7. §-ának 7. pontja szerint segélyt kap, és pedig a fiárvánál a tizenhatodik, a leányárváknál a tizennegyedik életév betöltéséig;

d) egyenként évi 264 korona segély az elha az elesettnek (eltűntnek, meghaltnak) özkivül született és a c) pont alá nem eső olyan árvái részére, akiket az elesett (eltűnt, meghalt) tartott el, ha csak egy vagy két ilyen árva maradt hátra és egyenként évi 204 korona segély, ha kettőnél több ilyen árva maradt hátra, és pedig a fiárvánál a tizenhatodik, a lányárváknál a tizennegyedik életév betöltéséig.

Az eddigi segélyek nagysága a) esetben 12 korona, b) esetben 36 korona, illetőleg évi 30 korona, c) esetben 60 korona, d) esetben 108, illetőleg 102 korona volt.

II. melléklet.

Az 1917. évi 2000. sz. M. E. rendeletnek, mely a hadiárvák és a hadi rokkantak gyermekeinek a középfokú és felsőbb iskolai tanulmányok folytatására nyújtandó nevelési segítségről szól, főbb intézkedései a következők:

A segítségnek két faja van: 1. ösztöndíj, azaz pénzbeli segítség és 2. nevelőintézeti (internátusi) hely kedvezményében részesítés.

A nevelési segítség mértéke:

a) Ha az árva vagy a rokkant gyermeke az általános középfokú iskolák (gimnázium, reáliskola, leányközépiskola, polgári iskola, felső népiskola) négy alsó osztályába vagy valamely alsófokú szakiskolába (földművesiskola, erdőőri, kertészsegédi, vincellériskola).

jár, a neveltetési segítség összege az intézet helyén lakóknak évi 400 korona, más helyen lakóknak 500 korona.

b) Az általános középfokú iskolák felsőbb osztályaiba vagy a középfokú szakiskolákba (kertészeti tanintézet, felső ipariskola, négy alsó osztályába vagy valamely alsónépiskolai tanító- és óvónőképző intézet stb.) járóknak, ha az intézet helyén laknak: évi 500, másutt lakóknak 700 korona.

c) A felsőbb iskolákba (egyetem, műegyetem, jogakadémia, állatorvosi főiskola, gazdasági akadémia, polgári iskolai tanítóképzőintézet, községi közigazgatási tanfolyam stb.) járóknak helyben 600, másutt lakóknak 800 K.

A nevelési segítséget csak az nyerheti el, aki magyar állampolgár, 24-ik életévét még nem töltötte be, megfelel azoknak a követelményeknek, melyek az illető intézetbe való felvételhez kötve vannak s ha megfelelő magaviseletet, szorgalmat és tanulmányi eredményt tanúsít.

Nem kaphatja meg a segítséget, akinek számottevő jövedelme van vagy szülei rendelkeznek ilyennel s az, aki teljesen ingyenes nevelőintézeti helyet vagy a nevelési segítséggel felérő ösztöndíjat élvez. A tanuló által élvezett kisebb ösztöndíjat vagy egyéb jótékonyági segélyt, épügy a családi pótlékot is a nevelési segítségbe be kell számítani.

A nevelési segítség elnyeréséért a pártfogó vagy tanácsadó az árva törvényes képviselőjével (szüle, gyám) együtt a törvényhatósági hadigondozó bizottsághoz folyamodhat és pedig előbb kér onnan egy űrlapot s annak adatait pontosan kitöltve, beadja azt, ahhoz a törvényhatósági bizottsághoz, amelynek területén a gyermek állandóan tartózkodik. A kérvényhez esatolandék az anyakönyvi kivonat, vitás esetekben a gyermek magyar állampolgárságát, illetőleg magyarországi illetőségét

igazoló okmányok, a tanuló előtanulmányait igazoló iskolai bizonyítvány vagy félévi értesítő, melyet a kérelmező űrlapon le kell másolni, a látogatni kívánt iskolába való felvételhez szükséges okmányok, a kérelem jogcímét igazoló okmányok s annak a szülőnek a társadalmi helyzetére és életkörülményeire vonatkozó okmányok, amelyek után a segítségre jogosult.

Egyébiránt minden év május 1-én a hivatalos lapban és a napilapokban is közzéteendő a pályázati hirdetmény, melyből részletesebben tájékozódhatnak mindenki a pályázat feltételeiről és a beadás módzatairól.

A törvényhatósági hadigondozó bizottság a kérvények elbírálására egy külön albizottságot alakít, melynek elnöke a főispán, tagjai az árvaszéki elnök, a tanfelügyelő és a bizottság által választott két tag (egy középiskolai igazgató és egy nő). Ez az albizottság felülvizsgálja a kérvényeket, a nyilvánvalóan nem jogosultakat visszautasítja, a többiekre nézve a netaláni hiányok pótlása iránt intézkedik s az űrlapot hitelesíti és véleményt mond arra nézve, milyen nevelésben lett volna osztályrésze a gyermeknek, ha szülője életben marad vagy teljes munkaképességét megőrzi. Az így hitelesített kérvényeket aztán július 20-ig felterjeszti az Országos Hadigondozó Hivatalhoz.

A nevelési segítség tényleges megadása az Országos Hadigondozó Hivatal feladata és joga. Ez a hivatal e célból külön adományozó bizottságot szervez s ennek döntései alapján minden külön értesítés mellőzésével a hivatalos közlönyben és a napisajtóban augusztus 15-én közzéteszi, kik nyertek és milyen fajta nevelési segítséget.

A megadott ösztöndíjat az Országos Hadigondozó Hivatal előzetes fél tanévi részletekben utalványozza a hadiárva vagy a rokkant-

gyermek törvényes képviselőjének. A nyugtát azonban előbb az intézet igazgatójának igazoló záradékkal kell ellátnia.

III. Tájékoztatásul a pozsonyi hadigondozó hölgyekkel és urakkal közlöm, hogy a városi hadigondozó bizottság f. évi szeptembertől kezdve minden hó második hétfőjén délután 6—7-ig a V i g a d ó kistermében értekezletet tart, melyre külön meghívót nem bocsátunk ki, hanem ezuttal kérjük az összes pártfogó és tanácsadó hölgyeket és urakat állandóan a pontos megjelenésre.

